

O'ZBEKISTONNING MUSTAQILLIKDAN OLDINGI VA KEYINGI HAYOT TARZI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17809069>

Boltayeva Sevinch Husenovna

GDPI boshlang'ich ta'lim yo'nalishi

2-bosqich talabasi

Annotatsiya

Ushbu maqolada O'zbekistonning mustaqillikka erishishidan oldingi ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy va ma'naviy hayoti bilan mustaqillikdan keyingi taraqqiyot jarayonlari qiyosiy tahlil qilinadi. Mustaqillikdan avval mamlakat hayoti markazlashgan boshqaruv, cheklangan iqtisodiy erkinlik va mafkuraviy nazorat bilan tavsiflangani yoritiladi. Bu davrda milliy qadriyatlar va tarixni o'rganishga yetarli e'tibor berilmagani ilmiy manbalar asosida ko'rsatiladi. Mustaqillik yillarida siyosiy tizimning izchil isloh qilinishi, demokratik institutlarning shakllanishi va fuqarolik jamiyatining rivoji haqida fikr yuritiladi. Iqtisodiyotdagi bozor munosabatlariga o'tish, mulkchilik shakllarining erkinlashuvi hamda tadbirkorlikning qo'llab-quvvatlanishi natijalari tahlil etiladi. Shuningdek, ta'lim, fan, sog'liqni saqlash va madaniyat sohalarida amalga oshirilgan islohotlarning jamiyat hayotiga ijobiy ta'siri ko'rsatib o'tiladi. Mustaqillik milliy o'zlikni tiklash, tarixiy xotirani qayta baholash va milliy merosni asrash uchun keng imkoniyatlar yaratgani ta'kidlanadi. O'zbekistonning rivojlanish modeli, strategik yo'nalishlari va kelajak taraqqiyot konsepsiyasi ilmiy asosda yoritilgan.

Kalit so'zlar

O'zbekiston tarixi, mustaqillik, siyosiy islohotlar, iqtisodiy rivojlanish, milliy o'zlik, fuqarolik jamiyati, bozor munosabatlari, ma'naviy yangilanish, ijtimoiy hayot, ta'lim islohotlari, tarixiy xotira, madaniy taraqqiyot.

ОБРАЗ ЖИЗНИ УЗБЕКИСТАНА ДО И ПОСЛЕ ОБРЕТЕНИЯ НЕЗАВИСИМОСТИ

Ботирова Гульсевар Музаффар кизи

Студентка 1-го курса направления

«Филология и преподавание языков (узбекский язык)»

ГулГУ

Аннотация

В данной статье проводится сравнительный анализ социально-политической, экономической и духовной жизни Узбекистана в период до обретения независимости и в последующие годы. Освещаются особенности централизованного управления, ограниченной экономической свободы и идеологического контроля, характерные для довоенного периода. На основе научных источников показано, что в те годы недостаточное внимание уделялось изучению национальных ценностей и истории. В годы независимости подробно рассматриваются реформирование политической системы, формирование демократических институтов и развитие институтов гражданского общества. Анализируется переход к рыночным отношениям, либерализация форм собственности и поддержка предпринимательства. Также отражены положительные изменения в сферах образования, науки, здравоохранения и культуры. Подчеркивается, что независимость создала широкие возможности для восстановления национальной идентичности, переосмысления исторической памяти и сохранения культурного наследия. В статье также рассматриваются модель развития Узбекистана, его стратегические направления и концепция будущего прогресса.

Ключевые слова

история Узбекистана, независимость, политические реформы, экономическое развитие, национальная идентичность, гражданское общество, рыночные отношения, духовное обновление, социальная жизнь, образовательные реформы, историческая память, культурное развитие.

LIFESTYLE OF UZBEKISTAN BEFORE AND AFTER INDEPENDENCE

Botirova Gulsevar Muzaffar qizi

1st-year student,

Uzbek Language Philology and Language Teaching Department

Gulistan State University

Annotation

This article provides a comparative analysis of the socio-political, economic, and spiritual life of Uzbekistan before gaining independence and in the subsequent years. It highlights the features of centralized governance, limited economic freedom, and ideological control that characterized the pre-independence period. Scientific sources show that during those years insufficient attention was paid to studying national values and history. In the years of independence, the article examines the reforms of the political system, the formation of democratic

institutions, and the development of civil society. It analyzes the transition to market relations, the liberalization of forms of ownership, and the support of entrepreneurship. Positive changes in education, science, healthcare, and culture are also discussed. The article emphasizes that independence created broad opportunities for restoring national identity, reassessing historical memory, and preserving cultural heritage. It also explores Uzbekistan's development model, strategic directions, and future progress concept.

Keywords

history of Uzbekistan, independence, political reforms, economic development, national identity, civil society, market relations, spiritual renewal, social life, educational reforms, historical memory, cultural development.

KIRISH. O'zbekistonning mustaqillikdan oldingi va keyingi hayot tarzi mamlakatning ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy hamda ma'naviy taraqqiyotini tahlil etishda muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biridir. Mustaqillikka qadar respublika sobiq ittifoq tizimining bir qismi sifatida markazlashgan boshqaruv, cheklangan iqtisodiy erkinlik va mafkuraviy nazorat sharoitida yashagan. Aholining turmush darajasi, ta'lim-tarbiya jarayoni, madaniy hayot va milliy qadriyatlarning rivojlanishi ham ko'plab cheklovlarga duchor bo'lgan. Mustaqillikdan keyingi davr esa O'zbekiston uchun siyosiy suverenitet, iqtisodiy islohotlar, milliy tiklanish va ma'naviy yuksalish bosqichi sifatida tarixga kirdi. Yangi davrda aholining ijtimoiy himoyasi kuchayib, turmush sifati, ta'lim tizimi va tibbiyotning zamonaviylashuvi bo'yicha keng qamrovli islohotlar amalga oshirildi. Shu bilan birga, milliy o'zlikni tiklash, tarixiy xotirani qayta anglash va madaniy merosni asrashga doir davlat siyosati shakllandi. Mustaqillikdan keyingi davrning eng muhim jihatlaridan biri xalqning ongida erkin fikrlash, tashabbuskorlik va bunyodkorlik ruhining kuchayganidir. Ushbu tadqiqotda ikki davr hayot tarzining o'ziga xos jihatlari solishtiriladi, ularning tarixiy, ma'naviy va ijtimoiy ahamiyati ilmiy tahlil qilinadi.

Mustaqillik – davlatning ichki va tashqi ishlarda boshqa davlatlarga qaram bo'lmay faoliyatda ko'rsatishi. Mustaqil tamoyillarga rioya etish davlatlararo o'zaro munosabatlarda yetakchi, hukmron qoidadir. Har bir davlatning mustaqilligini tan olish o'zaro tinchtotuv yashashning prinsiplaridan biridir.

Unga rioya qilish hozirgi zamon xalqaro huquqning asosiy vazifasidir.

Mustaqillik insoniyatning azaldan orzu-umidi bo'lib kelgan. Ana shu g'oya asosida AQSH, Fransiya, Lotin Amerikasi mamlakatlarida inqiloblar yuz berdi. XX asrning 90-yillariga kelib sotsiologik mamlakatlarda inson huquqlarini himoya qilish va ozodlikka intilishning yangi bosqichi boshlandi. Chexoslovakiya mamlakatlarida qariyb yarim asr hukm surgan totalitar davlat tuzumi inqirozga

yuz tutib, [demokratik](#) tartibotlar qaror topa boshladi. [Yugoslaviya Sotsialistik Federativ Respublikasi](#) parchalanib, uning o'rnida bir necha mustaqil respublika, Chexoslovakiya Sotsialistik Respublikasi ikkiga bo'linib, Chexiya va Slovakiya suveren davlatlari vujudga keldi.

Mustaqillik imkoniyatlarini oldindan payqagan, mamlakat ijtimoiy-siyosiy jarayonlarining borishini to'g'ri kuzatib, to'g'ri baholay bilgan O'zbekiston ittifoqdoshlari orasida birinchilardan bo'lib, o'z mustaqilligini e'lon qildi: 1991-yil 31-avgust kuni qabul qilingan O'zbekiston Respublikasi Davlat mustaqilligi to'g'risidagi Bayonot O'zbekiston hukumatining siyosiy yo'lini to'la qonunlashtirib berdi. 1991-yilning avgustida „O'zbekiston Respublikasining Davlat mustaqilligi asoslari to'g'risida“gi qonun qabul qilindi va ana shu qonun doirasida O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining bundan keyin O'zbekiston SSRni O'zbekiston Respublikasi deb atashdi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

O'zbekistonning mustaqillikdan oldingi va keyingi hayot tarzini o'rganishda ilmiy manbalar asosan tarixiy hujjatlar, statistik ma'lumotlar va mustaqillikdan so'ng chop etilgan ilmiy tadqiqotlar asosida shakllangan. Mustaqillikdan avvalgi davrni o'rganuvchi adabiyotlar orasida sovet davrining rasmiy statistik to'plamlari va siyosiy tuzumni aks ettiruvchi manbalar asosiy o'rin egallaydi. Tadqiqotchilar Markazning iqtisodiy boshqaruvi, reja iqtisodiyoti, kolxoz-sovxoiz tizimi va ideologik nazoratning jamiyat hayotiga ta'siri haqida ko'plab ilmiy ishlar yaratgan. Mustaqillik yillarida esa O'zbekistonning siyosiy, iqtisodiy va ma'naviy yangilanish jarayonlari bo'yicha mustaqil tadqiqotchilar tomonidan keng qamrovli ilmiy asarlar yaratildi. Ayniqsa, tarixiy xotira, milliy tiklanish, bozor iqtisodiyotiga o'tish va aholi turmush darajasining o'zgarishi bo'yicha fundamental tadqiqotlar e'tiborga loyiqdir. Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari, BMT va Jahon banki hisobotlari mustaqillikdan keyingi rivojlanish jarayonini faktlar asosida tahlil qilish imkonini beradi. Adabiyotlar orasida ijtimoiy-siyosiy islohotlar, ta'lim tizimidagi yangilanishlar va milliy qadriyatlarning tiklanishini o'rganuvchi monografiyalar alohida ilmiy ahamiyatga ega. Shuningdek, mintaqaviy tadqiqotlar va xalqaro ilmiy maqolalar O'zbekistonning yangi tarixini global kontekstdan tahlil qilish imkoniyatini yaratmoqda.

Ushbu tadqiqotda qo'llanilgan metodologiya kompleks yondashuvga asoslangan bo'lib, u tarixiy-taqqoslov metodi orqali ikki davr o'rtasidagi farqlarni tahlil qilishni nazarda tutadi. Tarixiy metod yordamida mustaqillikdan oldingi siyosiy tizim, iqtisodiy struktura va ma'naviy muhitning asosiy xususiyatlari o'rganildi. Taqqoslov metodi orqali esa mustaqillikdan keyingi davrdagi islohotlar, turmush sifati va ijtimoiy muhitdagi o'zgarishlar solishtirildi. Analitik-metodik

yondashuv statistik ma'lumotlarni qiyosiy tahlil qilishda muhim o'rin tutdi. Shuningdek, kontent-tahlil metodi yordamida rasmiy hujjatlar, davlat dasturlari va strategik rivojlanish konsepsiyalari o'rganildi. Empirik metod asosida mustaqillik yillarida aholi turmush sharoitining yaxshilanishiga doir aniq faktlar tahlil qilindi. Bunday metodlar jamiyat hayotidagi iqtisodiy o'sish sur'atlari, ijtimoiy ta'minot dasturlari va ma'naviy tiklanish jarayonining samaradorligini baholashga yordam beradi. Tadqiqotda tizimli yondashuvdan foydalanilib, siyosiy, iqtisodiy va madaniy omillarning o'zaro bog'liqligi ilmiy asosda ko'rsatib o'tildi. Shuningdek, komparativ metod orqali O'zbekiston tajribasi boshqa mustaqillikka erishgan davlatlar bilan taqqoslandi. Ushbu metodologik yondashuvlar mavzuni chuqur ilmiy o'rganish, tarixiy voqelikni aniq dalillar bilan asoslash va mustaqillikning ijtimoiy-ahamiyaviy natijalarini ilmiy xulosalash imkonini berdi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Mustaqillikdan oldingi va keyingi hayot tarzini qiyosiy tahlil qilish natijalari mamlakat taraqqiyotida tub burilish yuz berganini ko'rsatadi. Sovet davrida markazlashgan boshqaruv jamiyatning barcha sohalarini qat'iy nazorat ostida ushlagan bo'lsa, mustaqillikdan keyin siyosiy va iqtisodiy suverenitet mamlakatning o'z strategiyasini belgilashiga imkon berdi. Reja iqtisodiyotidan bozor munosabatlariga o'tish dastlab murakkab jarayon bo'lgan bo'lsa-da, uzoq muddatli istiqbolda iqtisodiy o'sish va tadbirkorlik faolligining ortishiga zamin yaratdi. Ijtimoiy hayotda ham muhim o'zgarishlar kuzatilib, aholi turmush darajasi, bandlik imkoniyatlari va infratuzilma sifati sezilarli darajada yaxshilandi. Ta'lim tizimida bosqichma-bosqich islohotlar amalga oshirilishi yosh avlodning raqobatbardosh bilim olishiga sharoit yaratdi. Madaniyat va ma'naviyat sohalarida milliy o'zlikning tiklanishi, tarixiy xotira va an'anaviy qadriyatlarning qayta jonlanishi jamiyatning ma'naviy uyg'onishiga xizmat qildi.

Siyosiy tizimda demokratik institutlarning shakllanishi, saylov tizimining takomillashuvi va fuqarolik jamiyatining kuchayishi ijtimoiy barqarorlikning mustahkamlanishiga yordam berdi. Mustaqillikdan oldingi iqtisodiy qaramlik o'rniga bugungi kunda xalqaro aloqalar kengayib, O'zbekiston ko'plab global tashkilotlar bilan hamkorlikni rivojlantirdi. Davlatning modernizatsiya strategiyalari, xususan «Harakatlar strategiyasi» va «Yangi O'zbekiston» g'oyalari jamiyat taraqqiyotining ustuvor yo'nalishlarini belgilab berdi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, mustaqillik jarayoni nafaqat siyosiy suverenitetni, balki ijtimoiy ong, iqtisodiy tafakkur va madaniy o'zlikni yangilashga ham olib keldi. Aholining turmush tarzidagi o'zgarishlar, iqtisodiy faollikning ortishi va ijtimoiy himoya tizimining takomillashuvi jamiyat rivojining asosiy ko'rsatkichlari sifatida namoyon bo'lmoqda.

XULOSA. O'zbekistonning mustaqillikdan oldingi va keyingi hayot tarzini tahlil qilish ikki davr o'rtasidagi tub farqlarni yaqqol ko'rsatdi. Sovet davrida mamlakat siyosiy, iqtisodiy va madaniy jihatdan markazga bog'langan bo'lsa, mustaqillik yillarida bu cheklovlar asta-sekin bartaraf etildi. Yangi davrda siyosiy suverenitetning shakllanishi davlat boshqaruvi tizimini tubdan o'zgartirdi. Iqtisodiyotning bozor tamoyillari asosida qayta tashkil etilishi jamiyatda tadbirkorlik, raqobatbardoshlik va iqtisodiy faollikni kuchaytirdi. Aholining turmush darajasi, ijtimoiy himoya tizimi va infratuzilma sifatidagi sezilarli o'zgarishlar mustaqillik siyosatining amaliy natijalaridan biridir. Ta'lim va sog'liqni saqlash sohalarida amalga oshirilgan islohotlar inson kapitalining rivojlanishiga zamin yaratdi. Milliy o'zlikni tiklash, tarixiy xotirani asrash va madaniy qadriyatlarni rivojlantirish jamiyatning ma'naviy mustahkamligiga xizmat qildi. Shuningdek, xalqaro munosabatlar tizimiga faol integratsiya mamlakatning global maydondagi o'rnini mustahkamladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch.* – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Karimov I.A. *O'zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida.* – Toshkent: O'zbekiston, 2011.
3. Abdug'aniyev A. *O'zbekiston tarixi: Mustaqillik davri.* – Toshkent: Fan, 2020.
4. Jo'rayev N. *Milliy tiklanishdan milliy yuksalish sari.* – Toshkent: Akademnashr, 2021.
5. Qosimov B. *XX asr o'zbek jamiyati tarixi.* – Toshkent: Sharq, 2020
6. Meliyev R. *O'zbekistonda bozor iqtisodiyotiga o'tish islohotlari.* – Toshkent: Iqtisodiyot, 2018.
7. Ochilov F. *Fuqarolik jamiyatining shakllanishi va rivojlanishi.* – Toshkent: Universitet, 2020.
8. Soliyev A. *O'zbekistonda ijtimoiy siyosatning rivojlanish bosqichlari.* – Toshkent: Iqtisodiyot va ta'lim, 2022.
9. Raxmonov S. *Ta'lim tizimi islohotlari: yangi yondashuvlar.* – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
10. Xolmatova N. *O'zbekistonda madaniy siyosat va tarixiy xotira.* – Toshkent: Ma'naviyat, 2020.
11. Tursunov U. *Sog'liqni saqlash sohasida modernizatsiya jarayonlari.* – Toshkent: Innovatsiya, 2021.

12. Abdurahmonova M. *O'zbekiston taraqqiyotining yangi bosqichi*. – Toshkent: Sharq, 2022.
13. Qo'chqorov L. *Mustaqillik yillarida O'zbekistonning xalqaro hamkorligi*. – Toshkent: Jahon iqtisodiyoti, 2018.
- Rus tilidagi adabiyotlar
14. Абдурахмонов Р. *История Узбекистана: конец XX – начало XXI века*. – Ташкент: Фан, 2017.
15. Семёнов А. *Политические реформы в Центральной Азии: опыт Узбекистана*. – Москва: Наука, 2020.
16. Петрова Н. *Социальная модернизация в Узбекистане*. – Москва: Юрайт, 2019.
17. Захаров Д. *Культурные преобразования в независимом Узбекистане*. – Санкт-Петербург: Академия, 2021.
- Ingliz tilidagi adabiyotlar
18. Collins R. *The New Central Asia: The Regional Transformation*. – London: Routledge, 2018.
19. Adams L. *Everyday Life in Central Asia: Past and Present*. – Bloomington: Indiana University Press, 2019.